

Προσχέδιο διδακτορικής διατριβής

Ντούμα Σταυρούλα

Επιβλέπων: αναπλ. καθ. Στέφανος Ματθαίος

Μέλη Συμβουλευτικής Επιτροπής: καθ. Αμφιλόχιος Παπαθωμάς, επικ. καθ. Νικολέττα Καναβού

Θέμα: Ο κόσμος των επιθέτων. Χρήση και λειτουργία του επιθέτου στην ελληνιστική εξαμετρική ποίηση.

1. Στόχοι έρευνας

Στόχος της διδακτορικής διατριβής είναι να μελετήσει τη χρήση και τη λειτουργία του επιθέτου στην ελληνιστική επική ποίηση ως απόρροια της μετάβασης από το παραδοσιακό ομηρικό επίθετο στο περιγραφικό επίθετο με ιδιαίτερη σημασιολογική φόρτιση. Στο ελληνιστικό έπος το επίθετο φαίνεται να μην λειτουργεί πλέον ως προσδιορισμός που είναι σημασιολογικά ουδέτερος, αλλά αντιθέτως να αποκτά ενεργό σημασία μέσα στο στίχο και στα ευρύτερα συμφραζόμενα. Η σταχυολόγηση του υλικού πρόκειται να βασισθεί στα εξαμετρικά ποιήματα του Καλλιμάχου, το επύλλιο *Εκάλη* και τους *Ύμνους*, τα διδακτικά έπη του Αράτου, *Φαινόμενα*, και του Νικάνδρου, *Θηριακά* και *Αλεξιφάρμακα*, την *Αλεξάνδραν* του Λυκόφρωνος και τα *Ειδύλλια* του Θεοκρίτου.

2. Προβληματική

Στην αρχαιότητα το επίθετο φαίνεται να μην αποτελεί διακριτή γραμματική κατηγορία. Εντούτοις, τόσο οι ρητοροδιδάσκαλοι και θεωρητικοί της ρητορικής όσο και οι γραμματικοί είχαν συλλάβει τη σημασία της κατηγορίας του επιθέτου και τους σκοπούς που εξυπηρετεί η χρήση του. Ο Αριστοτέλης το θεωρεί ίδιον της ποίησης (Αριστ. *Ρητ.* 3.1406a12: *ἐν μὲν γὰρ ποιήσει πρέπει “γάλα λευκὸν” εἶπεῖν*) και το αποκαλεί *κόσμον* (Αριστ. *Ποιητ.* 1457b2). Ανάλογο ρόλο του επιθέτου αναγνωρίζει αργότερα και ο Διονύσιος Αλικαρνασσεύς στα υπομνήματά του για τους ρήτορες της κλασικής εποχής, όπου χρησιμοποιεί συχνά τη φράση *ἐπίθετος κόσμος* (π. χ. *Ἰσοκρ.* 3, *Δημοσθ.* 1, 18, 24) για τα κοσμητικά επίθετα των ρητορικών λόγων ως μέρος των καλολογικών στοιχείων χωρίς ιδιαίτερη προσφορά στο νόημα. Στην *Τέχνην γραμματικὴν* του Διονυσίου Θρακός (12,63/80 Lallot) όσο και στη *Σύνταξιν* του Απολλώνιου Δύσκολου (Απολλ. *Δύσκ. Σύντ.* 1. 29-32, 65, 106-8, 135 Lallot), το

επίθετο εμφανίζεται με την ονομασία *ὄνομα ἐπίθετον*, ὅρος που αποδίδεται στα λατινικά ως *nomen adjectivum* από τους Λατίνους γραμματικούς, και συγκαταλέγεται στα *εἶδη* του *ὀνόματος*. Τέλος, παλαιότεροι και πιο σύγχρονοι μελετητές, ὅπως οι Meylan-Faure (1899), Düntzer (1872), Bergson (1956, 1960) και Brunel (1964), προσπάθησαν να προσδιορίσουν το επίθετο διαχωρίζοντάς το σύμφωνα με σημασιολογικά κριτήρια και τη συντακτική του θέση.

Σημείο αναφοράς για τον προσδιορισμό και την οριοθέτηση του αντικειμένου διερεύνησης της διατριβής αποτελεί το επίθετο και η χρήση του στην ομηρική επική ποίηση. Το ζήτημα της σημασίας του επιθέτου στο έπος είχε απασχολήσει ήδη τον Αρίσταρχο, καθώς ο αρχαίος φιλόλογος εντόπιζε σημεία όπου το αποδιδόμενο επίθετο δεν συμφωνούσε σημασιολογικά με τα κειμενικά και πραγματολογικά συμφραζόμενα. Η ερμηνευτική λύση που υιοθετήθηκε διέκρινε τα ομηρικά επίθετα ως προς τη χρήση τους σε *οὐ κόσμου χάριν ἀλλὰ πρὸς τι*, σε ὅσα δηλαδή αποτελούσαν αναγκαίο για το νόημα προσδιορισμό, και σε *οὐ τότε ἀλλὰ φύσει*, σε ὅσα χαρακτήριζαν γενικά ένα ὄνομα ανεξάρτητα των συμφραστικών απαιτήσεων.¹ Βασιζόμενος στην αλεξανδρινή προσέγγιση, ο Parry αντίστοιχα διέκρινε τα επικά επίθετα σε ‘εξατομικευμένα’ (‘particularized epithet’), τα οποία αποδίδουν στο προσδιοριζόμενο μια συγκεκριμένη ιδιότητα, και σε ‘κοσμητικά επίθετα’ (‘ornamental epithet’), που δεν συνάδουν με το περικείμενο.² Σύμφωνα με την πάγια θέση του μελετητή,³ το τελευταίο είδος επιθέτου αποτελεί βασικό πυρήνα της ομηρικής φόρμουλας, η οποία ορίζεται «ως μια φράση που χρησιμοποιείται συχνά, υπό τις ίδιες μετρικές συνθήκες, για να εκφράσει μία βασική ιδέα».⁴ Τα κοσμητικά επίθετα, λοιπόν, είναι σταθερά, χωρίς ειδική σημασία και επαναλαμβάνονται με βάση τη μετρική αξία τους, ως μετρικά συμπληρώματα στο στίχο. Μολονότι οι προτάσεις του Parry συντέλεσαν ριζική μεταβολή στην ομηρική έρευνα, οι μεταγενέστεροι μελετητές άσκησαν έντονη κριτική στις απόψεις αυτές, επανεξετάζοντας τον βαθμό της σημασιολογικής χροιάς που φέρει το ομηρικό επίθετο. Ενδεικτικά, οι Vivante (1982) και Foley (1991) υποστηρίζουν ότι το επίθετο έχει άμεση σημασιολογική παρουσία και σχέση με το περικείμενό του, ενώ ο Bakker μαζί με την Fabbricotti (1991), αν και δεν απορρίπτουν τη σημασία και τη λειτουργία του τυπικού επιθέτου,

¹ Parry (1971) 120-121.

² Parry (1971) 21.

³ Parry (1971) 149: “In the matter of the generic meaning of the epithet as in that of its ornamental meaning, we can conclude that the poet was guided in his choice by considerations of versification and in no way by the sense”, 165: “The technique of epithets, as we have studied it, is solely designed to help the poet to fit a noun into a line of six feet; once the noun has been fitted in and the line is complete, the epithet has no further function”, 166: “The traditional epithet would not be possible if the bards had not wanted them in a great variety of metrical values. The ornamental meaning is not possible in an epithet which is not traditional. And the generic meaning is not possible in an epithet which is not ornamental”.

⁴ Parry (1971) 15.

θεωρούν ότι ο βασικός ρόλος του είναι να υποβοηθά τη συμπλήρωση του εξάμετρου στίχου. Ένα αρχικό συμπέρασμα που θα μπορούσαμε να συνάγουμε από τις μελέτες στο ομηρικό επίθετο σχετικά με τα ερωτήματα της διατριβής είναι ότι, παρόλο που η επιλογή του επιθέτου από τον Όμηρο δεν ορίζεται αποκλειστικά και μόνο από τις ανάγκες της στιχοποιίας, το ομηρικό επίθετο παρουσιάζεται ως επί το πλείστον σημασιολογικά ουδέτερο.

Η προτεινόμενη διατριβή αποσκοπεί να αναδείξει την αντίθεση ανάμεσα στην φορμαλιστική σταθερότητα του παραδοσιακού επιθέτου και στη δυναμική εξέλιξη της συγκεκριμένης γραμματικής κατηγορίας στο ελληνιστικό έπος, όπως αυτή προσδιορίζεται από τη γενικότερη αντιπαράθεση των εννοιών της παράδοσης και της νεωτερικότητας, που διαπερνά την ελληνιστική ποιητική δημιουργία. Ο ελληνιστικός επικός ποιητής, παρότι υιοθετεί τις γλωσσικές προϋποθέσεις του έπους, δεν τις εφαρμόζει στην καθολικότητά τους, αλλά τις παραλλάσσει, προκειμένου να δημιουργήσει τον δικό του γλωσσικό κώδικα. Μία από τις εκφάνσεις της αποδέσμευσης από τους παραδοσιακούς προφορικούς μηχανισμούς είναι και η ανανεωμένη χρήση και λειτουργία του επιθέτου. Έτσι, στο ελληνιστικό έπος βλέπουμε να ενεργοποιείται η σημασία του και να μην λειτουργεί με τον τυπικό και αναμενόμενο τρόπο του διακοσμητικού προσδιορισμού ή του μετρικού συμπληρώματος. Αντίθετα, το επίθετο απελευθερώνεται τόσο συντακτικά όσο και σημασιολογικά, ώστε να κατασκευάσει ιδιότητες και να περιγράψει με ομηρική γλώσσα έναν μη ομηρικό κόσμο ή και αντίστροφα, έναν ομηρικό κόσμο με μη ομηρικά γλωσσικά μέσα. Στόχος μας, λοιπόν, είναι να αποσαφηνίσουμε τους τρόπους με τους οποίους εκδηλώνεται η λεξιλογική και σημασιολογική διαφοροποίηση του επιθέτου μέσω του νέου συντακτικού περιβάλλοντος, αλλά και πώς αυτή η μεταβολή επιτρέπει να διαφανεί η ποιητολογική αυτενέργεια του ελληνιστικού ποιητή.

Ένα τμήμα της διατριβής θα αφορά το θέμα της παρουσίας τυχόν τυπικής επανάληψης συμπλοκών ‘ουσιαστικού – επιθέτου’ στην ελληνιστική εξαμετρική ποίηση, αν δηλαδή το επίθετο αποκτά στοιχεία φορμουλαϊκότητας. Η αναζήτηση για την ιδέα του λογοτύπου στο ελληνιστικό έπος ίσως αρχικά να εκπλήσσει και να φαίνεται ότι αντιβαίνει στη ισχύουσα θεώρηση, κατά την οποία η ελληνιστική ποιητική προέτασσε τη γενικότερη αποφυγή της επανάληψης λόγω της επιδιωκόμενης ποικιλίας. Συγκεκριμένα, ο Parry, φέροντας ως παράδειγμα τον Απολλώνιο Ρόδιο, δεν αναγνωρίζει την ύπαρξη λογοτυπικών χαρακτηριστικών στους ελληνιστικούς επικούς ποιητές, ενώ κρίνει την απουσία της φόρμουλας ως την κατεξοχήν ειδοποιό διαφορά της προφορικής επικής ποίησης από το γραπτό ελληνιστικό έπος,⁵ άποψη που επικράτησε και στη σύγχρονη βιβλιογραφία.⁶ Ωστόσο,

⁵ Parry (1971) 429: “Apollonius swings us from imitation to originality. [...] He affects ornament, along with epic forms and words, only enough to produce a pleasantly archaic impression [...]. There are no formulaic lines, few formulaic phrases, and the formulaic quality of position is noticeably

αρχής γενομένης από τον Elderkin και το άρθρο του το 1913 με τίτλο “Repetition in the *Argonautica* of Apollonius” που εντόπιζε τις επαναλήψεις λέξεων και φράσεων στα *Αργοναυτικά*, αναπτύχθηκε μία νέα στάση, η οποία αντιτίθετο στη θέση του Parry σχετικά με την απουσία φορμουλαϊκότητας στο ελληνιστικό έπος. Με επίκεντρο, λοιπόν, κυρίως τον Απολλώνιο Ρόδιο, εμφανίστηκαν πλήθος μελετών, όπως αυτές των Ciani (1975), Garson (1972), Cuypers (1998), Cairns (1998) και Fantuzzi (2001), οι οποίες τονίζουν την ενσυνείδητη χρήση της φόρμουλας και του λογοτύπου στα *Αργοναυτικά*. Πιο συγκεκριμένα, ο Cairns (1998) διατύπωσε την ιδέα της «γραπτής προφορικότητας» (reoralisation - written orality), για να αποδώσει τη δημιουργία επαναλαμβανόμενων λεκτικών συμπλοκών που είτε στηρίζονται στον απόηχο των ομηρικών λογοτύπων ή τους ανανεώνουν ολοκληρωτικά. Συγχρόνως, όμως, ο συγκεκριμένος όρος περιγράφει την συνειδητοποίηση από τον ελληνιστικό ποιητή της προφορικής διάστασης των ομηρικών επών, με ό,τι αυτή συνεπάγεται, και της ενσωμάτωσης των χαρακτηριστικών της στο λογοτεχνικό εγχείρημά του. Πιστεύουμε ότι θα παρουσίαζε ενδιαφέρον να αξιοποιήσουμε την παραπάνω άποψη εφαρμόζοντάς την και στα υπόλοιπα έργα εξαμετρικής ποίησης των αλεξανδρινών χρόνων, πάντα με κεντρικό άξονα το επίθετο και τη λογοτεχνική σκοπιμότητα που έχει η επανάληψή του αυτούσιο ή σε λογοτυπικά σχήματα ‘ουσιαστικού – επιθέτου’. Θα μπορούσαμε, δηλαδή, να ισχυριστούμε ότι η εν λόγω πρόταση αποτελεί μια γενίκευση της θεωρίας του Parry που συμπεριλαμβάνει και τα ελληνιστικά έπη. Φυσικά, όμως, θα πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι δεν αναζητείται η παραδοσιακή φόρμουλα με την αυστηρή της μορφή αλλά η «επικοποίηση»⁷ του γλωσσικού κώδικα της ελληνιστικής ποίησης. Θα αποπειραθούμε, επομένως, να αναδείξουμε μια επιπρόσθετη μέθοδο imitatio και aemulatio των ελληνιστικών ποιητών, οι οποίοι επιχειρούσαν να εμφανίζουν μια λογοτεχνική συγγένεια με τον επικό προκάτοχό τους, μιμούμενοι τη χρήση του παραδοσιακού ομηρικού επιθέτου.

3. Περίγραμμα και περιεχόμενο διδακτορικής διατριβής

Η διατριβή πρόκειται να διακριθεί σε τρία μέρη και το υλικό θα κατηγοριοποιηθεί επί τη βάση του δίπολου εμφάνιση και απουσία του επιθέτου και κατ’ επέκταση, παράδοση και νεωτερικότητα σχετικά με τη χρήση και τη λειτουργία του.

absent. His work has every mark of originality and can in no way be criticized as a mere imitation of Homer”.

⁶ Π. χ. βλ. R. Hunter, *Apollonius of Rhodes: Argonautica Book IV*. Cambridge: Cambridge University Press 2015, 29 στο υπόμνημά του για το τρίτο βιβλίο των *Αργοναυτικών*.

⁷ M. Fantuzzi, R. Hunter. *Ο Ελικώνας και το Μουσείο. Η Ελληνιστική ποίηση από την εποχή του μεγάλου Αλεξάνδρου έως την εποχή το Αυγούστου*. Αθήνα: Πατάκης 2002, 434, 439.

Στην εισαγωγή θα προχωρήσουμε στην ιστορική αναγωγή των προσεγγίσεων της έννοιας του επιθέτου γενικά αλλά και ειδικά του ομηρικού, καθώς και των διαχρονικών θεωριών όσον αφορά στη μελέτη της λειτουργίας του τόσο από μορφολογική όσο και από συντακτική και σημασιολογική άποψη. Επιπλέον, θα στοιχειοθετηθεί το μεθοδολογικό πλαίσιο και θα προσδιοριστούν επακριβώς οι στόχοι της έρευνας.

Στο πρώτο μέρος της διατριβής θα εστιάσουμε στην εμφάνιση του επιθέτου ως επιθετικού προσδιορισμού και στη σχέση παραδοσιακής και νεωτερικής χρήσης του. Συγκεκριμένα, θα αναζητηθούν οι συγκλίσεις και οι αποκλίσεις της ελληνιστικής χρήσης του επιθέτου σε σχέση με το τυπικό κοσμητικό επίθετο σε λεξιλογικό, μορφολογικό και σημασιολογικό επίπεδο. Θα επιχειρηθεί, επομένως, η καταγραφή, ανάλυση και ερμηνεία των ιδιαιτεροτήτων των νέων σχηματισμών από τους ελληνιστικούς επικούς ποιητές, καθώς επίσης και των διαφοροποιήσεων που τυχόν υποτάσσονται τα παραδεδομένα ομηρικά επίθετα κατά τη χρήση τους στο ελληνιστικό έπος.

Στο δεύτερο μέρος, θα επικεντρωθούμε στην απουσία του τυπικού επιθέτου και στη δημιουργία νέων συντακτικών σχέσεων μέσα στο στίχο. Ειδικότερα, θα διερευνηθεί ο ρόλος που διαδραματίζει το επίθετο όχι πλέον στην καθιερωμένη συντακτική του θέση ως επιθετικού προσδιορισμού αλλά ως κατηγορηματικού και κατηγορουμένου. Θα δούμε ποιες νέες προοπτικές προσφέρονται στον ελληνιστικό ποιητή μέσω του διαφορετικού συντακτικού και ενδεχομένως και του μετρικού πλαισίου, για να περιγράψει και να εκφράσει τη νέα πραγματικότητα.

Στο τρίτο μέρος, θα μας απασχολήσει μια άλλη οπτική της χρήσης του επιθέτου, αυτή της επανάληψής του σε παρόμοια περιεχόμενα. Αναλυτικότερα, θα τεθεί ως αντικείμενο διερεύνησης η ανανεωμένη εμφάνιση της λογοτυπικής εκφοράς ‘ουσιαστικού – επιθέτου’ και του φορμουλαϊκού στοιχείου από τους ελληνιστικούς επικούς ποιητές, όπως επίσης και την ποιητολογική λειτουργία τους.

Τέλος, θα ακολουθήσουν τα συμπεράσματα της έρευνας. Βασική επιδίωξη της διατριβής καθίσταται να αναδείξει μία νέα παράμετρο στην αλληλεπίδραση της παράδοσης και της νεωτερικότητας στην ελληνιστική λογοτεχνία, με πυρήνα την μελέτη του επιθέτου. Το επίθετο ως βασικός φορέας σημασίας, μέσα από το οποίο παράγονται και δομούνται ταυτότητες, τίθεται αρωγός στην βαθύτερη κατανόηση της ποιητικής του ελληνιστικού έπους, ενός είδους που αναβιώνει μεταμορφωμένο υπό τα νέα λογοτεχνικά δεδομένα της εποχής.

4. Ενδεικτική βιβλιογραφία

Bakker, Egbert J. 1997. *Poetry in Speech: Orality and Homeric Discourse*. Myth and Poetics. Ithaca: Cornell University Press.

- . 1999. “Introduction Homer and Oral Poetry Research.” στο: De Jong, Irene J.F. (επιμ.). *Homer: Critical Assessments. Vol. 1 The Creation of the Poems*. London ; New York: Routledge, 163–183.
- . 1999. “How Oral Is Oral Composition?” στο: MacKay, Anne (επιμ.). *Signs of Orality. The Oral Tradition and Its Influence in the Greek and Roman World*. Leiden ; Boston: Brill, 29–47
- Bakker, Egbert J. & Ahuvia Kahane, eds. 1997. *Written Voices, Spoken Signs: Tradition, Performance, and the Epic Text*. Center for Hellenic Studies Colloquia. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Bakker, Egbert J. & Florence Fabbricotti. 1991. “Peripheral and Nuclear Semantics in Homeric Diction the Case of Dative Expressions for ‘Spear.’” *Mnemosyne* 44 (1–2): 63–84.
- Bakker, Stéphanie J. 2009. *The Noun Phrase in Ancient Greek: A Functional Analysis of the Order and Articulation of NP Constituents in Herodotus*. Amsterdam Studies in Classical Philology. Leiden ; Boston: Brill.
- Barnes, Michael. 2003. “Oral Tradition and Hellenistic Epic: New Directions in Apollonius of Rhodes.” *Oral Tradition* 18 (1): 55–58.
- Basset, Louis. 2004. *L’imaginer et Le Dire. Scripta Minora Lyon : Maison de l’Orient et de La Méditerranée Jean Pouilloux*. Collection de La Maison de l’Orient Méditerranéen Ancien. Série Philologique, 32. Lyon: Maison de l’Orient.
- Bergson, Leif. 1956. *L’épithète ornamentale dans Eschyle, Sophocle et Euripide*. Lund: H. Ohlsson.
- . 1960. *Zur Stellung Des Adjektivs in Der Älteren Griechischen Prosa: Die Motive Der Voran-Bzw. Nachstellung in Ihren Hauptzügen*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Bozzone, Chiara. 2010. “New Perspectives on Formularity.” στο: W. Jamison, Stephanie, H. Craig Melchert, and Brent Vine (επιμ.). *Proceedings of the 21st Annual UCLA Indo-European Conference (October 30th and 31st, 2009, Los Angeles)*. Bremen, Hempten: Hempten Verlag, 27–44.
- Brunel, Jean. 1964. *La Construction de l’adjectif Dans Les Groupes Nominaux Du Grec*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Cairns, Francis. “Orality, Writing, and Reoralisation: Some Departures and Arrivals in Homer and Apollonius Rhodius.” στο: Tristram, H. L. C. (επιμ.). *New Methods in the Research of Epic (Neue Methoden der Epenforschung)*. Tübingen: Gunter Narr Verlag, 63–84.
- Ciani, Maria Grazia. 1975. “Ripetizione Formulare in Apollonio Rodio.” *BIFG* 2: 191–208.

- Cuypers, Martijn. 1998. "In Apollonius' Workshop with Parry's Toolbox: The *Argonautica* and Oral Poetry." Unpub. Paper Presented at the 1998 Hellenistic Poetry Workshop, Groningen.
- Düntzer, Heinrich. 1872. *Homerische Abhandlungen*. Vol. 1. Leipzig: Hahn.
- Edwards, Mark W. 1986. "Homer and Oral Tradition: The Formula, Part I." *Oral Tradition* 1 (2): 171–230.
- . 1988. "Homer and Oral Tradition: The Formula, Part II." *Oral Tradition* 3 (1/2): 11–60.
- Elderkin, G. W. 1913. "Repetition in the *Argonautica* of Apollonius." *The American Journal of Philology* 34 (2): 198–201.
- Fantuzzi, Marco. 2001. "'Homeric' Formularity in the *Argonautica* of Apollonius of Rhodes." στο: D. Papanghelis, Theodore & Antonios, Rengakos (επιμ.). *A Companion to Apollonius Rhodius*. Leiden ; Boston: Brill, 171–191.
- Finkelberg, Margalit. 1989. "Formulaic and Nonformulaic Elements in Homer." *Classical Philology* 84 (3): 179–197.
- . 2005. "Oral Theory and the Limits of Formulaic Diction." *Oral Tradition* 19 (2): 236–252.
- Foley, John Miles. 1991. *Immanent Art: From Structure to Meaning in Traditional Oral Epic*. Bloomington, Indiana: Indiana University Press.
- Garson, R. W. 1972. "Homeric Echoes in Apollonius Rhodius' *Argonautica*." *Classical Philology* 67 (1): 1–9.
- Giangrande, Giuseppe. 1973. "The Utilization of Homeric Variants by Apollonius Rhodius: A Methodological Canon of Research." *Quaderni Urbinati Di Cultura Classica* 15: 73-81.
- Knight, Virginia H. 1995. *The Renewal of Epic: Responses to Homer in the Argonautica of Apollonius*. Leiden ; Boston: Brill.
- Lallot, Jean. 1992. "L'adjectif dans la tradition grammaticale grecque." *Histoire Épistémologie Langage* 14 (1): 25–35.
- Machacek, Gregory. 1994. "The Occasional Contextual Appropriateness of Formulaic Diction in the Homeric Poems." *The American Journal of Philology* 115 (3): 321–335.
- Meylan-Faure, Henri. 1899. *Les Épithètes Dans Homère Dissertation Présentée à La Faculté Des Lettres de l'Université de Lausanne Par H. Meylan-Faure Pour Obtenir Les Grades de Licencié et Docteur Ès-Lettres*. Lausanne: Imprimerie Georges Bridel & Cie.
- Montanari, Franco, Antonios Rengakos & Christos Tsagalis. 2011. *Homeric Contexts: Neoanalysis and the Interpretation of Oral Poetry*. Trends in Classics - Supplementary Volumes. Berlin ; Boston: De Gruyter.

- Morris, Ian, and Barry B. Powell. 2009. *A New Companion to Homer*. *Εγχειρίδιο Ομηρικών Σπουδών*. Αθήνα: Παπαδήμας.
- Moskalew, Walter. 1982. *Formular Language and Poetic Design in the Aeneid*. Vol. 73. Leiden ; Boston: Brill.
- Parry, Milman. 1971. *The Making of Homeric Verse, Edited by Adam Parry*. Oxford: Clarendon Press.
- Rind, Miles & Lauren Tillinghast. 2008. “What Is an Attributive Adjective?” *Philosophy* 83 (1): 77–88.
- Vian, Francis. 1973. “Notes critiques au chant II des « Argonautiques » d’Apollonios de Rhodes.” *Revue des Études Anciennes* 75 (1): 82–102.
- Visser, Edzard. 1999. “Formulae or Single Words? Towards a New Theory on Homeric Verse-Making.” στο: De Jong, Irene J.F. (επιμ.). *Homer: Critical Assessments. Vol. 1 The Creation of the Poems*. London ; New York: Routledge. 364–81.
- Vivante, Paolo. 1982. *The Epithets in Homer: A Study in Poetic Values*. Ann Arbor: Yale University Press New Haven.